

For citation / Atf için:

ÇALIŞKAN SARI, A. (2025). Yabancılara yönelik tutumların çeşitli değişkenlere göre incelenmesi: Çankırı Karatekin Üniversitesi örnekleme. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi – USBED* 7(12), 75-100. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14883375>, <https://dergipark.org.tr/pub/usbed>

Yabancılara yönelik tutumlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi: Çankırı Karatekin Üniversitesi örnekleme

Examining attitudes towards foreigners according to various variables: Çankırı Karatekin University sample

Arzu ÇALIŞKAN SARI

Dr. Öğr. Üyesi; Çankırı Karatekin Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Çankırı, Türkiye

E-mail: arzucaliskan26@gmail.com

ORCID: 0000-0002-1121-9900

Makale Türü / Article Type:

Araştırma Makalesi / Research Article

Gönderilme Tarihi / Submission Date:

16/01/2025

Revizyon Tarihleri / Revision Dates:

17/01/2025 (Editör r.), 02/02/2025 (Minör r.)

Kabul Tarihi / Accepted Date:

17/02/2025

Etik Beyan / Ethics Statement

(X) Makale için Çankırı Karatekin Üniversitesinin 10.11.2023 tarih ve 36 sayılı Etik Kurul Onay Belgesi bulunmaktadır.

(X) Ethics Committee Approval of the article given by Çankırı Karatekin University's 10.11.2023 date and 36 Document no.

Araştırmacıların çalışmaya katkısı / Researchers' contribution to the study

1. Yazarın katkısı: Makaleyi yazdı, verileri topladı ve sonuçları analiz etti/raporladı (%100).

Author contribution: Wrote the article, collected the data, and analyzed/reported the results (100%).

Çıkar çatışması / Conflict of interest

Yazar(lar) bu çalışmada olası bir çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

The author(s) declare(s) that there is no potential conflict of interest in this study.

Benzerlik / Similarity

Bu çalışma iThenticate programında taranmıştır. Nihai benzerlik oranı %8'dir.

This study was scanned using iThenticate program. The final similarity rate is 8 %.

Yabancılara yönelik tutumlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi: Çankırı Karatekin Üniversitesi örnekleme

Öz

Bu çalışmada, üniversite personelinin yabancılara yönelik tutumlarının kültürlerarası duyarlılık, empatik eğilimler, muhafazakarlığın tarihi ve millî değerlere bakış açısı boyutu ve diğer bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmaya Çankırı Karatekin Üniversitesinden 88 akademik ve idari personel katılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, milliyetçi muhafazakarlık, kültürlerarası duyarlılık, dindarlık düzeyi ve siyasi eğilim yabancılara yönelik tutumların yordayıcısıdır. Empati düzeyi, yabancılara yönelik tutumu yordamamıştır. Bu değişkenler yabancılara yönelik tutumların %43'ünü açıklamıştır. Cinsiyete göre yabancılara yönelik tutumda bir fark görülmezken kültürlerarası duyarlılıkta, siyasi eğilim ve milliyetçi muhafazakarlıkta kadın ve erkekler arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Yurtdışında bulunma deneyimi bulunan personelin bulunmayanlara kıyasla muhafazakarlık düzeyi düşükken, kültürlerarası duyarlılığı daha yüksek çıkmıştır. İdari ve akademik personelin empati düzeyinde bir fark görülmezken, akademik personelin idari personele kıyasla kültürlerarası duyarlılığı daha yüksek bulunmuştur. Değişkenler arası korelasyonlar incelendiğinde ise yabancılara yönelik olumlu tutumlar ile empati ve kültürlerarası duyarlılık arasında pozitif yönlü; milliyetçi muhafazakarlık ile ise de negatif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Kültürlerarası duyarlılıkla dindarlık seviyesi ve milliyetçi muhafazakarlık arasında negatif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Son olarak, kültürlerarası duyarlılığın yüksek olmasıyla siyasi olarak sola yakın olma ve yüksek empati arasında ise pozitif yönlü anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Mevcut çalışma, yabancı öğrenciler dışında farklı statüdeki yabancıların düşük yoğunluğu olan bir kentte üniversite personelinin yabancılara yönelik tutumlarını farklı açılardan değerlendirerek bu alandaki çalışmaları zenginleştirmiş ve özellikle cinsiyet, siyasi eğilim, dindarlık gibi bazı demografik değişkenlere göre yabancılara yönelik tutumlar konusundaki çelişkili bulguları tekrar incelemiştir.

Anahtar kelimeler: Yabancılara yönelik tutum, Empati, Kültürlerarası duyarlılık, Muhafazakarlık, Cinsiyet ve yabancılara yönelik tutum

Examining attitudes towards foreigners according to various variables: Çankırı Karatekin University sample

Abstract

This study aimed to examine the attitudes of university staff towards foreigners according to intercultural sensitivity, empathic tendencies, the dimension of conservatism towards historical and national values and certain other demographic variables. 88 academic and administrative staff from Çankırı Karatekin University participated in the study. According to the results of the study, nationalist conservatism, intercultural sensitivity, level of religiosity and political orientation are predictors of attitudes towards foreigners. Empathy level did not predict attitudes towards foreigners. These variables explained 43% of the attitudes towards foreigners. While there was no difference in attitudes towards foreigners according to gender, significant differences were found between men and women in intercultural sensitivity, political tendency, and nationalist conservatism. Compared to those who did not, staff with experience living abroad had lower levels of nationalist conservatism and higher levels of intercultural sensitivity. While there was no difference in the level of empathy between administrative and academic staff, academic staff had higher intercultural sensitivity than administrative staff. When the correlations between the variables were investigated, there were positive relationships between attitudes towards foreigners, empathy, and intercultural sensitivity. At the same time, there were negative relationships between attitudes towards foreigners and nationalist conservatism. Significant negative correlations were found between intercultural sensitivity and level of religiosity and nationalist conservatism. Lastly, there were significant positive

correlations between high intercultural sensitivity, political proximity to the left and high empathy. The current study furthered the studies in this field by evaluating the attitudes of university staff towards foreigners from different perspectives in a city with a low density of non-student foreigners, and re-examined the contradictory findings on attitudes towards foreigners according to certain demographic variables such as gender, political orientation, and religiosity.

Keywords: Attitude towards foreigners, Empathy, Intercultural sensitivity, Conservatism, Gender and attitude towards foreigners

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

In the past decade, there has been a significant increase in the number of people who have been forced to leave their homes due to conflicts and wars (Edwards, 2015). Türkiye is a host country for these migrations and is home to many different nationalities of foreigners. Contemporary migration flows and the presence of foreigners often provoke highly emotional reactions that oscillate between friendly hospitality and xenophobia. The resulting integration challenges for host communities and migrants have become an important topic of increasing interest in the social and behavioral sciences, including social psychology (Esses et al., 2017). Many factors influence positive or negative attitudes towards foreigners. Studies have reported that some members of the local community perceive immigrants as a threat in economic and security dimensions, cause cultural degeneration, and consequently have negative attitudes towards immigrants (Erdoğan, 2020; Goot & Watson, 2005; Louis et al., 2007; Schweitzer et al., 2005).

In this study, it is aimed to determine which variables predict the attitudes of Çankırı Karatekin University staff towards foreigners in general. These variables include intercultural sensitivity levels, empathic tendencies, conservatism regarding historical and national values, and certain demographic variables. In the context of these demographic variables, it was aimed to evaluate the differences between attitudes according to gender and education level and to examine the relationships between religiosity, age, political orientation, and attitudes toward foreigners.

Literature Review

It is known that people's level of intercultural sensitivity affects their attitudes towards immigrants. Stafford et al. (1997) state that cultural sensitivity means being aware that cultural differences and similarities exist and strongly influence values, learning, and behavior. In a study conducted by collecting data from the Turkish local community, it was found that as the level of intercultural sensitivity increases, positive attitudes towards Syrian immigrants increase (Çalışkan Sarı & Yalçınkaya Alkar, 2022). In another study, a positive relationship was found between intercultural sensitivity level and positive attitudes towards refugees (Kuru-Alici, 2021). In the current study, it is expected that as the level of cultural sensitivity of university staff increases, their positive attitudes towards foreigners will also increase.

Many studies indicate that the ability to empathize is a fundamental mechanism in gathering the necessary support for migrants (Newman et al. 2015; Şirin et al. 2016; Verkuyten et al. 2017). Empathy contributes to developing positive social behaviors and, more importantly, reduces aggressive behaviors (Tamura and Sugiura, 2017). Empathy is also one of the first steps in developing sensitivity towards different cultures. One of the aims of the current study is to examine the relationship between the general empathy level of university staff and their attitudes towards foreigners. In many studies, empathy towards foreigners has been evaluated and its relationship with attitudes has been examined (Çiftçi, 2018; Taylor & Glen, 2019). The current study investigated whether individuals' general empathy levels, rather than subject-specific, were a predictor of their attitudes towards foreigners.

When the role of conservatism in attitudes towards foreigners is analyzed, rejection of immigrants, negative attitudes towards immigrants and support for more stringent immigration policies are stronger among people who identify as conservative than among people who identify as liberal (Anderson and Ferguson, 2018; Cowling et al.,

2019). One of the demographic variables that has the potential to affect attitudes towards immigrants is religiosity. Studies on how the level of religiosity affects attitudes towards foreigners yield contradictory results. On the one hand, a more positive attitude towards foreigners is expected as religiosity increases due to the integrative power of religions. On the other hand, a more negative attitude may be expected due to some specific characteristics of religions (Stipisic, 2022). In terms of education, a positive correlation can be expected between the increase in the educational level of the participants and positive attitudes towards foreigners, and intercultural sensitivity. The findings in the literature on whether attitudes towards foreigners vary by gender are also contradictory. While some studies show that attitudes do not change according to gender (Murray & Marx, 2013; Schahbasi et al., 2020), some studies show that women's attitudes are more positive than men's (Schweitzer et al., 2005; Walker, 1994). Lastly, age plays an important role in studies on attitudes towards foreigners. While some studies suggest that the older the person, the more negative attitudes towards immigrants (Bentsen, 2017; Drazanova & Gonnot, 2023; Gorodzeisky & Semyonov, 2009), some studies have not found a relationship between age and negative attitudes towards immigrants (Aktaş, Kındap-Tepe, & Persson, 2021; Short, 2004; Ünal, 2023).

Method

Demographic Information Form

The demographic information form consists of questions to measure the sociodemographic characteristics of the respondents, such as gender, age, education level, travel abroad, level of religiosity, and political orientation.

Attitudes Towards Foreigners Living in Türkiye Scale

This scale was developed to assess the attitudes of the Turkish local community towards foreigners (Çalışkan-Sarı & Yalçınkaya-Alkar, 2018). The scale consists of 25 items and is a five-point Likert type scale.

Empathic Tendency Scale

The empathic tendency scale, a Likert-type instrument with 20 questions, was developed to measure empathy in people's daily lives (Dökmen, 1998).

Conservative Tendencies Scale (Historical and national values subscale)

This scale was developed by Şahin (2010) to determine the level of conservatism of the society in Turkey. For this purpose, 7 scales were developed to see the reflections of conservatism in various fields. These scales consist of politics, religion, morality, history and nation, social life, freedom, and equality.

Intercultural Sensitivity Scale

The 24-item Intercultural Sensitivity Scale was developed by Chen and Starosta (2000) and adapted into Turkish by Üstün in 2011. As a result of the adaptation study, a single-factor 23-item scale emerged.

Data collection process

Ethical approval was obtained from Çankırı Karatekin University Science, Mathematics and Social Sciences Ethics Committee with the protocol number 36 to conduct the study. The questionnaire form was prepared by the researchers using an online survey creation tool (Google Forms) and administered both online and by distributing hard copies.

Data Analysis

The data obtained in the study were analyzed using SPSS Statistical Package for Social Sciences (IBM SPSS Statistics for Windows, Version 23.0. Armonk, NY: IBM Corp.). In line with the aim of the current research study, a cross-sectional and explanatory study was conducted. Linear regression analysis was conducted to determine the predictors of attitudes towards foreigners.

Conclusion and Recommendations

Studies show that local community members' attitudes towards foreigners can be influenced by many demographic and psychological factors (Aktaş, Kındap-Tepe, & Persson, 2021; Kuru-Alici, 2021; Stipisic, 2022; Verkuyten et al. 2017). The current findings show that conservatism, level of religiosity, political orientation, and intercultural sensitivity predict the attitudes of university staff towards foreigners. Empathy level was not found to predict

attitudes towards foreigners. As nationalist-conservatism and being politically close to the right increased, positive attitudes towards foreigners decreased, whereas as intercultural sensitivity and religiosity increased, positive attitudes towards foreigners increased.

In the current study, according to the results of the regression analysis, the nationalist-conservatism variable showed the highest correlation with the dependent variable. The finding that positive attitudes towards foreigners decrease with increasing nationalist-conservative commitment is consistent with the literature. Intercultural sensitivity is the second highest variable after nationalist conservatism in predicting the attitudes of university staff towards foreigners. As the participants' intercultural sensitivity level increases, their positive attitudes towards foreigners also increase. From the current study, female and male participants did not differ in terms of attitudes towards foreigners. When the correlations between variables were analyzed, significant positive correlations were found between positive attitudes towards foreigners and empathy and intercultural sensitivity, and significant negative correlations were found with nationalist conservatism tendency. The relationships between attitudes towards foreigners and age, level of religiosity and political orientation were not significant.

In conclusion, although this study has succeeded in demonstrating the importance of intercultural sensitivity, level of religiosity and nationalist conservatism in predicting positive attitudes towards foreigners, there are also limitations that should be taken into account in understanding the results of the study. First, the current study is based on a cross-sectional design, which makes it difficult to assess the cause and effect relationship. In addition, since data was collected from university staff, there were not many participants with different levels of education. The majority of the staff are postgraduate graduates.

GİRİŞ

Geçtiğimiz on yılda çatışmalar ve savaşlar sebebiyle yurtlarını terk etmek zorunda kalan kişilerin sayısında ciddi bir artış görülmüştür (Edwards, 2015). Türkiye de bu göçlere ev sahipliği yapan ve birçok farklı uyruktan yabancıyı barındıran bir göç ülkesidir. Göçler sonucunda kültürel çeşitlilik bir zenginlik oluştursa da yerel toplumla göçmenler arasında bazı uyum sorunları olabilmektedir. 2014 yılından itibaren olan göçlerde sadece Türkiye’de değil Avrupa ülkelerindeki yerel toplum üyelerinde de göçmenlere yönelik olumsuz tutumların arttığı gözlenmiştir. 2014 yılından itibaren Avrupa'ya yönelik kitlesel göçmen akını sırasında göçmenlere yönelik tutumlar ezici bir çoğunlukla olumludan olumsuzla doğru değişmiş ve bireylerin tutumlarını etkilemiştir (Berry ve ark., 2016). Çağdaş göç akınları ve yabancıların varlığı, sıklıkla dostane misafirperverlik ile yabancı düşmanlığı arasında gidip gelen son derece duygusal tepkilere yol açmaktadır. Hak temelli bir orta yol bulma daha güç gözükmektedir.

Hem ev sahibi toplumlar hem de göç eden kişiler için ortaya çıkan uyum zorlukları, sosyal psikoloji de dahil olmak üzere sosyal ve davranış bilimlerinde giderek daha fazla ilgi gören önemli bir konu haline gelmiştir (Esses ve ark., 2017). Yabancılar yönelik olumlu veya olumsuz tutumları etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır. Araştırmalar, yerel toplumun bazı üyelerinin göçmenleri ekonomik ve güvenlik boyutlarında bir tehdit olarak algıladıklarını, göçmenlerin kültürel yozlaşmaya sebep olduklarını düşündüğünü göstermiştir ve bunun sonucunda göçmenlere karşı olumsuz tutumlara sahip olduklarını bildirmiştir (Erdoğan, 2020; Goot ve Watson, 2005; Louis ve ark., 2007; Schweitzer ve ark., 2005). Bazı yerel toplum üyeleri

ise, göçmenleri çatışma ve felaketlerin masum kurbanları olarak algılamakta ve göçmenlere karşı birtakım insani kaygıları taşımaktadır (Nickerson ve Louis, 2008).

Kişilerin kültürlerarası duyarlılık seviyelerinin göçmenlere karşı tutumlarını etkilediği bilinmektedir. Stafford ve arkadaşları (1997) tarafından belirtildiği gibi, kültürel duyarlılık; kültürel farklılık ve benzerliklerin var olduğunun ve kültürel duyarlılığın değerler, öğrenme ve davranış üzerinde güçlü etkisi olduğunun farkında olmak anlamına gelmektedir. Kültürel duyarlılık, kültürler arasında farklılıklar olduğunun ve bu farklılıkların genellikle farklı grupların birbirleriyle iletişim ve ilişki kurma yaklaşımlarına yansıdığına anlaşılmasıyla başlamaktadır. Kültürel açıdan yetkin bir birey, tüm insanları benzersiz insanlar olarak görmekte ve deneyimlerinin, inançlarının, değerlerinin ve dilinin algılarını etkilediğinin farkına varmaktadır. Yani bu bir çeşit farkındalık halidir. Türk yerel toplumundan veri toplanarak yapılan bir çalışmada kişilerin kültürlerarası duyarlılık düzeyi arttıkça Suriyeli göçmenlere yönelik olumlu tutumlarının arttığı bulunmuştur (Çalışkan Sarı ve Yalçınkaya Alkar, 2022). Başka bir çalışmada da kültürlerarası duyarlılık seviyesi ile mültecilere yönelik olumlu tutumlar arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur (Kuru-Alici, 2021). Mevcut çalışmada da üniversite personelinin kültürel duyarlılık seviyesinin artmasıyla yabancılara yönelik olumlu tutumlarının da artması beklenmektedir.

Dünya küresel bir köy haline geldikçe ve farklı kültürel geçmişlere sahip daha fazla insan birbiriyle etkileşime girdikçe, farklı kültürden insanlarla uyum içerisinde yaşamaya hangi faktörlerin yardımcı olabileceğini araştırmak çok önemli hale gelmektedir. Üniversiteler de birçok farklı sektörde çalışmak üzere öğrenci yetiştiren kurumlar olduğundan ve birçok farklı uyuktan öğrenciyi barındırdığından üniversite personelinin yabancılara yönelik tutumlarını, empatik eğilimlerini ve kültürlerarası duyarlılık seviyelerini ölçmek anlamlı olacaktır. Göç İdaresi Başkanlığının verilerine göre, Çankırı ili özelinde 1263 yabancı ikamet izni ile, 538 kişi geçici koruma statüsünde bulunmaktadır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2024). Çankırı’da bulunan yabancıların %94’ü Asya ülkeleri vatandaşlarından oluşmakta iken %4’ü Afrika ülkeleri, %2’si de Avrupa ülkelerindedir. Uyruk olarak ise en çok sırasıyla Iraklı, Afgan ve İranlılardır (Haberci18, 2024). Çankırı Karatekin Üniversitesinde de 4 bin 260 uluslararası öğrenci bulunmaktadır (Çankırı Karatekin Üniversitesi, 2023). Şehir, öğrenciler hesaba katılmadığında yabancılar özelinde bir yoğunluk göstermemektedir. Fakat dış gruplara yönelik olumlu ya da olumsuz tutumların oluşması için illaki birebir temas olması gerekmektedir. Kişiler etrafındaki kişilerden duyduklarından, geleneksel medya ya da sosyal medya araçlarıyla gelen bilgi kaynaklarından da dış gruplara karşı olumlu ya da olumsuz tutumlar geliştirebilir. O

sebeple sayıca çok fazla yabancıyı barındırmayan bir şehirdeki üniversite personelinin yabancılara yönelik tutumlarının belirleyicileri de merak konusu olmuştur.

Pek çok çalışma, göçmenlere yönelik gerekli desteğin oluşmasında empati kurma becerisinin temel bir mekanizma olduğuna işaret etmektedir (Newman ve ark. 2015; Şirin ve ark. 2016; Verkuyten ve ark. 2017). Empati, başkalarının gözlemlenen deneyimlerini ve duygusal durumlarını dolaylı olarak anlamının duygusal ve bilişsel yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Davis, 1983). Yani, başkasına yönelik bir duyguyu tanımlamaktadır. Empati, olumlu sosyal davranışların geliştirilmesine katkıda bulunur ve daha da önemlisi saldırgan davranışları azaltır (Tamura ve Sugiura, 2017). Ayrıca pek çok çalışma, gruplar arası çatışmaların giderilmesinde empatinin önemini vurgulamaktadır (Dovidio ve ark. 2010; Eisenberg ve ark. 2010). Empati aynı zamanda farklı kültürlere karşı duyarlılık geliştirmede de ilk adımlardan biridir. Üniversite personelinin genel empati seviyesi ile yabancılara yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek mevcut araştırmanın amaçlarından biridir. Pek çok çalışmada yabancılara yönelik empati değerlendirilip bunun tutumlarla ilişkisine bakılmıştır (Çiftçi, 2018; Taylor ve Glen, 2019). Mevcut çalışmada konuya özgü değil de bireylerin genel empati seviyelerinin yabancılara yönelik tutumlarında bir yordayıcı olup olmadığı merak edilmiştir. Benzer bir çalışmada kişilerin empati seviyesi kişilerarası tepkisellik indeksi ile ölçülmüş ve empatinin yabancılara yönelik tutumlarda anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmüştür (Aktaş, Kındap-Tepe ve Persson, 2021).

Yabancılara yönelik tutumda muhafazakarlığın rolü incelendiğinde ise, muhafazakâr olarak tanımlanan kişiler arasında göçmenlerin reddedilmesi ve göçmenlere yönelik olumsuz tutumlar ve daha kısıtlayıcı göç politikalarına destek, liberal olarak tanımlanan kişilere kıyasla daha güçlüdür (Anderson ve Ferguson, 2018; Cowling et al., 2019). Bununla birlikte, Verkuyten ve meslektaşları (2022) tarafından yapılan yakın tarihli bir çalışma muhafazakârlığın göçmenlere yönelik daha olumlu tutumlarla ilişkili olabileceğini göstermiştir. Bu şaşırtıcı bulgu, muhafazakâr tutumlarının yabancılara yönelik tutumlar bağlamında daha çok incelenmesi gerektiğini göstermektedir. Aslında çelişkili sonuçların çıkmasının nedenlerinden biri de muhafazakarlığın pek çok boyutta kendini gösterebilmesidir. Örneğin, muhafazakarlığın palyatif boyutu tehlike ve tehdit duygularından kaynaklanmakta ve sosyal muhafazakarlık ve gelenekçiliğe yol açmaktadır. Hegemonik boyut ise şişirilmiş bir grup temelli üstünlük duygusu, üstünlüğe dayalı inançlar ve baskın bir gruplar arası pozisyon arzusu ile ilişkili görülmektedir (Grezo ve ark, 2024). Mevcut çalışmada ise muhafazakarlığın tarihi ve milli değerler boyutunun kullanılmasına karar verilmiştir. Mevcut çalışmada kısaca milliyetçi

muhafazakarlık biçiminde ifade edilmektedir. Yabancılara yönelik tutumlarla siyaset, din, ahlak, sosyal hayat, özgürlük ve eşitlik boyutlarına kıyasla daha ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Çünkü Türkiye’de yerel toplum üyeleriyle yapılan çalışmalarda, yabancıların kültürel bir yozlaşmaya sebep olabileceği yönündeki endişelerin sıklıkla dile getirildiği görülmektedir (Bakioğlu et al., 2018; Ekici, 2019; Göker ve Keskin, 2015; Navruz ve Çukurçayır, 2015).

Göçmenlere yönelik tutumları etkileme potansiyeli olan demografik değişkenlerden biri de dindardır. Dindarlık düzeyinin yabancılara yönelik tutumu nasıl etkilediğine dair yapılan çalışmalar çelişkili sonuçlar vermektedir. Bir yandan dinlerin bütünleştirici gücü nedeniyle dindarlık arttıkça yabancılara karşı daha olumlu bir tutum beklenirken, diğer yandan dinlerin kendine özgü bazı özellikleri nedeniyle daha olumsuz bir tutum da beklenilebilir (Stipisic, 2022). Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri’nde kişilerin dindarlık düzeyi arttıkça göçmenlere yönelik sosyal mesafesi azalmaktayken Avrupa ülkelerinde farklı bir sonuç bulunmuştur (Şar ve Kuru, 2020). Avrupa ülkelerinde yerel toplumun dindarlık seviyesi arttıkça göçmenlere karşı sosyal mesafesi de artmaktadır (Portes ve Rumbaut, 2006). Türkiye’de yapılan bir çalışmada, dindarlık, mültecilere yönelik olumsuz tutumları pozitif yönde yordamıştır (Aktaş, Kındap-Tepe ve Persson, 2021). Ancak siyasi tutumla ilgili beklentiler daha nettir, zira siyasi sağla ilişkili bir tutum grup dışı bireylere karşı daha olumsuz bir bakış açısıyla sonuçlanabilmektedir (Altemeyer, 1998). Siyasi ideoloji, toplumun ideal olarak nasıl organize edilmesini gerektiğini belirleyen paylaşılan bir inanç sistemi olarak tanımlanmaktadır (Jost, 2017). Çoğu politik psikoloji araştırmasında, politik ideoloji sol-sağ veya liberal-muhafazakâr yönelim olarak daraltılmıştır (Feldman ve Johnston, 2014). Evrenselci bir ideolojiye sahip sol görüşlü kişilerde ise yabancılara yönelik önyargı düzeyinin daha düşük olduğu, milliyetçi partilerde ise yabancılara yönelik ön yargıların sol partilere kıyasla daha fazla olduğu yapılan bir çalışmada gösterilmiştir (Şar ve Kuru, 2020).

Eğitim açısından değerlendirildiğinde ise katılımcıların eğitim seviyesinin artması ile yabancılara yönelik olumlu tutumlar ve kültürlerarası duyarlılık arasında pozitif bir korelasyon beklenebilir. Çünkü, eğitim gören insanların kaynaklarının mevcudiyeti arttığından ve dolayısıyla bu göçmenlerle rekabetin azaldığının bir işareti olduğundan, yüksek eğitimli kişilerin göçmenlere karşı daha olumlu bir tutum sergilemesi beklenen bir tutumdur (Schahbasi ve ark., 2020). Rustenbach'a (2010) göre, insanlar daha eğitimli hale geldikçe ve göçmenlerle daha fazla temas kurduklarında, göçmen karşıtı tutumları Avrupa'da daha düşük olma eğilimindedir. Aynı zamanda eğitim seviyesi arttıkça farklı kültürlerden insanlarla iletişim kurma ihtimali ve

kültürlerarası duyarlılık da arttığından tutumların daha olumlu olması tahmin edilebilir bir durumdur.

Yabancılara yönelik tutumun cinsiyete göre değişip değişmediğine dair alanyazındaki bulgular da çelişkilidir. Bazı çalışmalarda tutumlar cinsiyete göre değişmezken (Murray ve Marx, 2013; Schahbasi ve ark., 2020), bazı çalışmalarda ise kadınların tutumlarının erkeklere kıyasla daha olumlu olduğu şeklindedir (Schweitzer ve ark., 2005; Walker, 1994). Bununla birlikte, son zamanlarda göç tartışmalarında cinsiyetin siyasallaşmasıyla birlikte (Farris, 2017), yerel toplumdan kadınların, bazı göçmenleri cinsiyet eşitliğine yönelik bir tehdit olarak görebildiği için, olumsuz tutumlara sahip olduğu yer almaktadır (Ponce, 2017). Bu perspektiften, özellikle yüksek eğitilmiş kadınların göçmenlere yönelik tutumlarının olumsuz çıkabilmesi söz konusudur.

Yaş, yabancılara yönelik tutumlarla ilgili çalışmalar arasında önemli bir rol oynamaktadır. Bazı araştırmalar, kişinin yaşı arttıkça göçmenlere yönelik daha olumsuz tutumlar sergilediğini söylerken (Bentsen, 2017; Drazanova ve Gonnot, 2023; Gorodzeisky and Semyonov, 2009) bazı araştırmalar yaş ile göçmenlere yönelik olumsuz tutumlar arasında bir ilişki bulmamıştır (Aktaş, Kındap-Tepe ve Persson, 2021; Short, 2004; Ünal, 2023). Yaşlı katılımcıların göçmen karşıtı görüşlere sahip olmasının olası sebebi, yaşlıların göçmenlere karşı daha az hoşgörülü olmalarından kaynaklı olmadığı düşünülmektedir. Genç ve yaşlı yetişkinlerin sosyalleştikleri farklı bağlamların, yaş arttıkça yabancılara yönelik olumsuz tutumların artmasının sebebi olduğu tahmin edilmektedir.

Bu çalışmada genel olarak Çankırı Karatekin Üniversitesi personelinin yabancılara yönelik tutumlarının hangi değişkenler tarafından yordandığını belirlemek amaçlanmıştır. Bu değişkenler arasında kişilerin kültürlerarası duyarlılık seviyeleri, empatik eğilimleri, tarihi ve milli değerlere bakış açısı bağlamında muhafazakarlık ve bazı demografik değişkenler yer almaktadır. Bu demografik değişkenler bağlamında cinsiyete ve eğitim seviyesine göre tutumlar arasındaki farkların değerlendirilmesi ve dindarlık, yaş, siyasi eğilim ve yabancılara yönelik tutumlar arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma boyunca yabancı veya göçmen olarak belirtilen gruptan kasıt Türkiye'ye çeşitli sebeplerle göç etmek zorunda kalmış sığınmacılar, mülteciler ve geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerdir.

YÖNTEM

Araştırmada katılımcılardan veri toplamak amacıyla demografik bilgi formu, Türkiye’de Yaşayan Yabancılara Yönelik Tutum Ölçeği (Çalışkan-Sarı ve Yalçınkaya-Alkar, 2018), Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği (Chen ve Starosta, 2000; Üstün, 2011), Empatik Eğilim Ölçeği (Dökmen, 1998), Muhafazakâr Eğilimler Ölçeği (Şahin, 2010) Tarihi ve Milli Değerler alt boyutu kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçekler katılımcılara hem Google Forms aracılığıyla çevrimiçi olarak hem de anketlerin basılı kopyaları dağıtılarak uygulanmıştır.

Demografik Bilgi Formu

Demografik bilgi formu; cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi, yurtdışına çıkma durumu, dindarlık seviyesi, siyasi eğilim gibi kişilerin sosyodemografik özelliklerini ölçmeye yönelik sorulardan oluşmaktadır.

Türkiye’de Yaşayan Yabancılara Yönelik Tutum Ölçeği

Bu ölçek, Türk yerel toplumun yabancılara yönelik tutumlarını değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir (Çalışkan-Sarı ve Yalçınkaya-Alkar, 2018). Ölçek 25 maddeden oluşmakta olup beşli Likert tipindedir. Yapılan faktör analizine göre üç faktörlü yapı, varyansın %53’ünü açıklamaktadır. Bu üç alt boyut sırasıyla yabancılarla evlilik ilişkilerine yönelik tutumlar, yabancılara suç ilişkilerine yönelik tutumlar ve yabancılara yönelik gündelik konulara ilişkin genel tutumlar olarak adlandırılmaktadır. Cronbach alfa güvenilirlik puanı .73 olarak hesaplanmaktadır. Ölçekten alınan puanların artması insanların yabancılara yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu anlamına gelmektedir. Mevcut çalışmada ölçek, Türkiye’ye çeşitli sebeplerle gelen mülteci, sığınmacı ve geçici koruma statüsünde bulunan Suriyelilerin geneli kapsayacak şekilde kullanılmıştır.

Empatik Eğilim Ölçeği

Empatik eğilim ölçeği, kişilerin gündelik hayatlarındaki empati kurma düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir (Dökmen, 1998). Ölçek, Likert tipindedir ve ölçekte 20 soru bulunmaktadır. Katılımcılar her bir soruyu 1 ile 5 arasında puanlamaktadır. Ölçekten alınabilecek en az puan 20 iken en çok puan 100’dür. Puanın yüksek olması, empatik eğilimin yüksek olduğunu; düşük olması empatik eğilimin düşük olduğunu ifade eder. Ölçeğin güvenilirlik katsayısı .82 olarak hesaplanmıştır. Katılımcıların ölçeğin tek ve çift maddelerinden aldıkları puanlar arasındaki ölçeği yarılama güvenilirliği .86’dır. Ölçeğin geçerliği ise .68’dir.

Muhafazakâr Eğilimler Ölçeği (Tarihi ve milli değerler alt ölçeği)

Bu ölçek, Türkiye’de toplumun muhafazakarlık düzeyini belirlemek amacıyla Şahin tarafından geliştirilmiştir (2010). Bu amaçla muhafazakârlığın çeşitli alanlardaki yansımaları görmek için 7 adet ölçek geliştirilmiştir. Bu ölçekler; siyaset, din, ahlak, tarih ve millet, sosyal hayat, özgürlük ve eşitlik alanlarından oluşmaktadır. Mevcut çalışmada, tarihi ve milli değerler ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin ilgili maddelerinin faktör yükleri .52 ile .87 arasında değişmektedir. Cronbach alfa katsayısı ise .94 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliği ve güvenilirliği uygun olarak değerlendirilmiştir.

Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği

24 maddeden oluşan Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği, Chen ve Starosta (2000) tarafından geliştirilmiş ve Üstün tarafından 2011 yılında Türkçeye uyarlanmıştır. Uyarlama çalışması sonucunda tek faktörlü 23 maddelik bir ölçek ortaya çıkmıştır. 1 ve 5 arasında Likert tipi ölçeklendirmeye sahip olan ankette 1 *kesinlikle katılmıyorum* anlamındayken 5 *kesinlikle katılıyorum* anlamındadır. Ölçeğin Cronbach alfa katsayıları iki ayrı çalışmada hesaplanmış ve sırasıyla 0,86 ve 0,88 olarak bulunmuştur. Ölçekten alınan yüksek puanlar kültürlerarası duyarlılığın daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Veri toplama süreci

Araştırmanın yürütülmesi için Çankırı Karatekin Üniversitesi Fen, Matematik ve Sosyal Bilimler Etik Kurulu’ndan etik onay alınmıştır (Etik Onay Protokol No: 36). Anket formu, araştırmacılar tarafından çevrimiçi anket oluşturma aracı (Google Forms) kullanılarak hazırlanmış ve hem çevrimiçi olarak hem de basılı kopyaları dağıtılarak uygulanmıştır. Elden toplanan veriler ile Google Forms aracılığıyla toplanan veriler arasında yabancılara yönelik tutumlar, muhafazakarlık, empati seviyesi ve kültürlerarası duyarlılıkta anlamlı bir farklılık olmamıştır ($p>0.05$). Katılımcılar, araştırmanın amacı, araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu ve istedikleri herhangi bir zamanda, neden göstermeden araştırmadan çekilebilecekleri konusunda Bilgilendirilmiş Onam Formu aracılığıyla bilgilendirilmiştir. Demografik bilgi formunu ve 4 anketi tamamlamak ortalama 20 dakika sürmüştür.

Veri Analizi ve Değerlendirilme Yöntemi

Araştırmada elde edilen veriler, Sosyal Bilimler için İstatistik Paket Programı (SPSS) kullanılarak analiz edilmiştir (IBM SPSS Statistics for Windows, Version 23.0. Armonk, NY: IBM Corp.). Mevcut araştırma çalışmasının amacı doğrultusunda kesitsel ve açıklayıcı bir araştırma yürütülmüştür. Yabancılara yönelik tutumların yordayıcılarını belirleyebilmek

amacıyla doğrusal regresyon analizi yürütülmüştür. Yordayıcı değişkenler; empati, muhafazakarlık, kültürlerarası duyarlılık, dindarlık seviyesi ve siyasi eğilimdir. Betimsel istatistikler sürekli nicel değişkenler için (ortalama, standart sapma) ve kategorik değişkenler için frekans, yüzde değerleri verilerek raporlanmıştır. Yabancılara yönelik tutumlarda, empati seviyesinde, kültürlerarası duyarlılıkta ve muhafazakarlık eğiliminde cinsiyete, personel türüne ve yurtdışına çıkma durumuna bağlı farklılıklar bağımsız örneklem t testi ile, eğitim seviyesine göre farklılıklar tek yönlü ANOVA kullanılarak analiz edilmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkiler ise Pearson korelasyon analizi ile incelenmiştir. Kritik alfa değeri 0.05 olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Demografik Veriler

Katılımcılar Çankırı Karatekin Üniversitesi bünyesinde çalışan akademik ve idari personelden oluşmuştur. Toplamda 88 personele ulaşılmıştır. Katılımcılara ait demografik bilgiler Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

	N	%	Ort	SS
Yaş	88		41.30	7.59
Cinsiyet				
Kadın	34	38.6		
Erkek	54	61.4		
Personel Türü				
Akademik personel	58	72.7		
İdari personel	30	27.3		
Eğitim seviyesi				
Lise mezunu	9	10.2		
Lisans mezunu	17	19.3		
Lisansüstü mezunu	62	70.5		
Yurtdışında bulunma				
Evet	64	72.7		
Hayır	24	27.3		
Dindarlık seviyesi				
(1-7 arasında)			4.27	1.66
Siyasi eğilim (1-9 arasında)				
1=radikal sağ, 9=radikal sol			4.66	2.11

Katılımcılara yurtdışında bulunma sebepleri de sorulmuştur. Birden fazla seçenek katılımcılar tarafından seçilebilmiştir. 25 kişinin iş sebebiyle, 41 kişi turistik amaçlı, 40 kişi eğitim amaçlı ve 2 kişinin ise ikamet etmek için yurt dışında bulunduğu görülmüştür. Yurtdışı deneyiminden sonra ise katılımcılara hangi siyasi düşünceye yakın oldukları sorulmuştur. 28 kişi kendini milliyetçi olarak, 12 kişi ülkücü olarak, 32 kişi demokrat, 15 kişi İslamcı, 14 kişi muhafazakâr, 13 kişi liberal, 5 kişi sosyalist olarak tanımlamıştır. Bu tanımlamalar dışında kendisini vatansever, hümanist, apolitik ve diğer şekilde tanımlayanlar olmuştur.

Değişkenleri Arası Korelasyon Analizleri

Analiz sonuçlarına göre; yabancılara yönelik olumlu tutumlar ile empati ($r = .26, p < .05$) ve kültürlerarası duyarlılık ($r = .42, p < .01$) arasında pozitif yönlü; milliyetçi muhafazakarlık eğilimi ($r = -.50, p < .01$) ile ise de negatif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Yabancılara yönelik tutumlar ile yaş, dindarlık seviyesi ve siyasi eğilim arasındaki ilişkiler anlamlı bulunmamıştır. Kültürlerarası duyarlılıkla dindarlık seviyesi ($r = -.46, p < .01$) ve milliyetçi muhafazakarlık ($r = -.31, p < .01$) arasında negatif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Kültürlerarası duyarlılığın yüksek olmasıyla siyasi olarak sola yakın olma ($r = .25, p < .05$) ve yüksek empati ($r = .47, p < .01$) arasında ise pozitif yönlü anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Milliyetçi muhafazakarlıkla dindarlık seviyesi ($r = .50, p < .01$) arasında da pozitif yönlü anlamlı bir ilişki görülmüştür. Muhafazakarlıkla siyasi olarak sola yakın olma ($r = -.28, p < .01$), ve kültürlerarası duyarlılık arasında da ($r = -.31, p < .01$) negatif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bunun dışında, dindarlık seviyesi arttıkça empati seviyesinin azaldığı rapor edilmiştir ($r = -.28, p < .01$). Değişkenler arası korelasyonlar Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Değişkenler Arasındaki Korelasyon Katsayıları

	Yaş	Dindarlık	Siyasi eğilim	Tutum	Empati	Milliyetçi muhafazakarlık	Kültürlerarası duyarlılık
Dindarlık	.20	1	-.61**	-.09	-.28**	.50**	-.46**
Siyasi eğilim	0.07	-.61**	1	-.13	.17	-.28**	.25*
Tutum	.10	-.09	-.13	1	.26*	-.50**	.42**
Empati	-.06	-.28**	.17	.26*	1	-.19	.47**
Milliyetçi muhafazakarlık	.03	.50**	-.29**	-.50**	-.19	1	-.31**
Kültürlerarası duyarlılık	-.14	-.46**	.25*	.42**	.47**	-.31**	1

* $p < .05$, ** $p < .01$

Değişkenler Arası Karşılaştırmalar

Bu bölümde cinsiyete, yurtdışında bulunma durumuna, personel türüne ve eğitim seviyesine göre yabancılara yönelik tutum, dindarlık düzeyi, siyasi eğilim, milliyetçi muhafazakarlık ve kültürlerarası duyarlılık değişkenlerinin farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Tablo 3'te belirtildiği üzere, yabancılara yönelik tutumlarda, dindarlık seviyesinde ve empati düzeyinde cinsiyete göre bir fark bulunmazken ($p > .05$), siyasi eğilimde, milliyetçi muhafazakarlıkta ve kültürlerarası duyarlılıkta cinsiyete göre farklılıklar bulunmuştur ($p < .05$). Kadınların siyasi eğilimi sola daha yakınken, erkeklerin siyasi eğiliminin sağa daha yakın olduğu tespit edilmiştir. Milliyetçi muhafazakarlık düzeyinde de erkekler kadınlara kıyasla daha yüksektir. Son olarak, kültürlerarası duyarlılık düzeyinde kadınların erkeklere kıyasla daha yüksek puan aldığı görülmüştür.

Tablo 3. Cinsiyete Göre Üniversite Personelinin Yabancılara Yönelik Tutumlarında, Dindarlık Düzeyinde, Siyasi Eğilimde, Empatide, Muhafazakarlıkta ve Kültürlerarası Duyarlılıkta Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları

Değişkenler		Kadın	Erkek	p
Yabancılara yönelik tutum	Ort (SS)	73.59 (26.02)	69.11 (18.17)	.38
Dindarlık	Ort (SS)	3.88 (1.55)	4.52 (1.69)	.08
Siyasi eğilim	Ort (SS)	5.32 (1.79)	4.24 (2.20)	.02
Empati	Ort (SS)	70.29 (8.02)	68.72 (9.41)	.42
Muhafazakarlık	Ort (SS)	53.12 (9.44)	57.88 (4.01)	.01
Kültürlerarası duyarlılık	Ort (SS)	90.47 (13.86)	84.54 (10.57)	.04

Tablo 4 ise katılımcıların yurtdışında bulunma durumlarına göre yabancılara yönelik tutumlarını, muhafazakarlık düzeylerini ve kültürlerarası duyarlılıklarını karşılaştırmaktadır. Yabancılara yönelik tutumda üniversite personelinin yurtdışında bulunmasına göre bir farklılık bulunmamıştır ($p > .05$). Muhafazakarlık durumu ve kültürlerarası duyarlılık düzeyinde ise yurtdışında bulunup bulunma duruma göre bir farklılık bulunmaktadır ($p < .05$). Yurtdışında bulunan üniversite personelinin muhafazakarlık düzeyi bulunmayanlara kıyasla daha düşükken kültürlerarası duyarlılık düzeyi daha yüksektir.

Tablo 4. Yurtdışına Çıkma Durumuna Göre Üniversite Personelinin Yabancılara Yönelik Tutumlarında, Muhafazakarlıkta ve Kültürlerarası Duyarlılıkta Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları

Değişkenler		Yurtdışında bulundum	Yurtdışında bulunmadım	p
Yabancılara yönelik tutum	Ort (SS)	72.20 (23.68)	67.21 (13.99)	.23
Muhafazakarlık	Ort (SS)	55.11 (7.55)	58.54 (4.52)	.04
Kültürlerarası duyarlılık	Ort (SS)	89.06 (12.27)	80.88 (10.09)	.00

Tablo 5'te ise akademik ve idari personelin yabancılara yönelik tutuma, empati düzeyine, muhafazakarlığa ve kültürlerarası duyarlılığa göre karşılaştırılması gösterilmektedir. Empati düzeyinde akademik ve idari personelin bir farkı bulunmazken ($p > .05$) yabancılara yönelik tutumda, muhafazakarlıkta ve kültürlerarası duyarlılıkta farklılaşma görülmektedir ($p < .05$). Akademik personelin yabancılara yönelik olumlu tutumları ve kültürlerarası duyarlılık düzeyleri daha yüksekken, muhafazakarlık düzeyi idari personele kıyasla daha düşüktür.

Tablo 5. Personel Türüne Göre Üniversite Personelinin Yabancılara Yönelik Tutumlarında, Empatide, Muhafazakarlıkta ve Kültürlerarası Duyarlılıkta Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları

Değişkenler		Akademik	İdari	p
Yabancılara yönelik tutum	Ort (SS)	73.62 (23.92)	65.47 (14.79)	.05
Empati	Ort (SS)	69.81 (8.04)	68.40 (10.41)	.48
Muhafazakarlık	Ort (SS)	54.84 (7.92)	58.37 (3.95)	.001
Kültürlerarası duyarlılık	Ort (SS)	90.52 (11.94)	79.70 (9.37)	.00

Tablo 6 üniversite personelinin yabancılara yönelik tutumlarının tek yönlü ANOVA analizi ile eğitim seviyesine göre karşılaştırılmasını içermektedir. Yabancılara yönelik tutumun eğitim seviyesine göre farklılaşmadığı görülmüştür ($F(2,85) = 1.31, p = .28$).

Tablo 6. Üniversite Personelinin Yabancılara Yönelik Tutumlarının Eğitim Seviyelerine Göre Karşılaştırılması

Bağımlı değişken	Bağımsız değişken	Ort.	SS	N	F
Yabancılara yönelik tutum	Eğitim seviyesi				
	Lise	64.33	4.95	9	
	Lisans	65.59	15.98	17	1.31
	Lisansüstü	73.23	23.88	62	

Yabancılara Yönelik Olumlu Tutumların Yordayıcıları

Üniversite personelinin yabancılara yönelik tutumlarının yordayıcılarını tespit edebilmek için doğrusal çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Korelasyon analizindeki katsayılar incelenerek ve alanyazından yararlanarak hangi değişkenlerin yabancılara yönelik tutumun yordayıcıları olarak belirleneceğine karar verilmiştir. Yabancılara yönelik tutumların yordayıcıları olarak empati, milliyetçi muhafazakarlık, kültürlerarası duyarlılık, dindarlık ve siyasi eğilim değişkenleri seçilmiştir. Yaş değişkeni korelasyon analizinde hiçbir değişkenle ilişkili olmadığından regresyon analizine dahil edilmemiştir. Üniversite personelinin yabancılara yönelik tutumlarının regresyon analizi sonuçlarına göre model anlamlı bulunmuştur ve yordayıcılar yabancılara yönelik tutumların %43'ünü açıklamıştır ($F(5,82) = 14.35, p < .001, R = 0.68, R^2 = 0.47$). (Tablo 7)

Tablo 7. Değişkenlerin Yabancılara Yönelik Tutumları Yordamadaki Korelasyon Katsayıları ve Anlamlılık Düzeyleri

Yordayıcılar	B	SE	β	t
Empati	.21	.22	.09	.92
Milliyetçi muhafazakarlık	-1.70	.29	-.56	-5.94**
Kültürlerarası duyarlılık	.66	.18	.37	3.74**
Dindarlık	2.98	1.55	.23	1.93*
Siyasi eğilim	-2.53	1.04	-.25	-2.43*

* $p < .05$, ** $p < .001$

SONUÇ

Çalışmalar, yabancılara yönelik yerel toplum üyelerinin tutumlarının pek çok demografik ve psikolojik faktörden etkilenebileceğini göstermektedir (Aktaş, Kındap-Tepe ve Persson, 2021; Kuru-Alici, 2021; Stipisic, 2022; Verkuyten ve ark. 2017). Mevcut çalışmanın bulguları, üniversite personelinin yabancılara yönelik tutumlarını muhafazakârlığın, dindarlık düzeyinin, siyasi eğilimin ve kültürlerarası duyarlılığın yordadığını göstermektedir. Empati düzeyinin ise yabancılara yönelik tutumu yordamadığı görülmüştür. Milliyetçi-muhafazakarlık ve siyasi olarak sağa yakın olma arttıkça yabancılara yönelik olumlu tutumlar azalırken, kültürlerarası duyarlılık ve dindarlık arttıkça yabancılara yönelik olumlu tutumlar da artmıştır.

Mevcut çalışmada, regresyon analizinin sonuçlarına göre milliyetçi muhafazakarlık değişkeni bağımlı değişken ile en yüksek korelasyonu göstermiştir. Milliyetçi-muhafazakâr bağlılığın artmasıyla yabancılara yönelik olumlu tutumların azalması bulgusu, alan yazınla uyumludur. Milliyetçi-muhafazakâr idealleri benimseyen bireyler söz konusu olduğunda, çoğunlukla yabancılara yönelik olumsuz bir tutum görülmektedir (Chandler ve Tsai 2001; Espenshade ve Hempstead 1996; Short 2004; Semyonov ve ark. 2006). Sağcı ve muhafazakâr siyasi ideolojilere bağlı bireyler ile ulusal kimliğin önemini aşırı vurgulayan bireyler, yabancılara karşı genellikle sert ve olumsuz tutumlar benimsemektedir (Semyonov ve ark., 2006; Short 2004). Mevcut çalışmada da siyasi olarak sağa yakın katılımcıların yabancılara yönelik olumlu tutumları azalmıştır.

Mevcut çalışmada kişilerin dindarlık düzeyi arttıkça yabancılara yönelik olumlu tutumlar artmıştır. Bunun olası sebebi İslamiyet'in hayırseverliği, misafirperverliği, yardımlaşmayı ve prososyal davranışı önemli bir değer olarak görmesi ve bunu teşvik etmesi olabilir. Zor

durumda olan kişilere yardım etmek, onları hor görmemek pek çok dinde önemli birtakım değerlerdendir. O sebeple, mevcut çalışmanın bulgusu alan yazındaki pek çok makaleyle uyum göstermektedir (Aktaş, Kındap-Tepe ve Persson, 2021; Habito ve Inaba 2006; Smither ve Khorzandi, 2009). Fakat Avrupa ülkelerinde yapılan bazı çalışmalar bunun tam tersini göstermektedir. Yani kişilerin dindarlık seviyesi arttıkça mültecilere yönelik ön yargılı tutumları da artmıştır (Portes ve Rumbaut, 2006; Scheepers ve ark., 2002). Bu çelişkili bulgunun daha net bir portresi için meta-analitik çalışmalara ihtiyaç vardır.

Mevcut çalışmada siyasi ideoloji olarak sağ görüşü benimseyen katılımcıların yabancılara yönelik tutumlarının daha az olumlu olduğu görülmüştür. Bu çalışmanın bulgusu, sağ görüşlü bireylerin mültecileri daha az desteklediğini bulan Abdelaaty ve Steele'nin yakın zamanlı çalışmasıyla uyumludur (2020). Knappert ve meslektaşları (2020) tarafından 8013 yerli vatandaşın katılımıyla Hollanda'da yapılan bir araştırmada da benzer bir sonuç çıkmıştır. Yani, politik olarak sağ eğilimli bölge sakinlerinin mültecilerle ilgili daha olumsuz stereotiplere sahip olduğu ve bunun da mülteci entegrasyonuna yönelik daha olumsuz tutumlarla ilişkili olduğu bulunmuştur. Diğer pek çok çalışmada da sağ ve sol görüşlülerin mülteci entegrasyon politikasına yönelik tutumlarını incelenmiş ve sağ görüşlüler arasında dışlayıcı politikaların daha belirgin bir şekilde tercih edildiğini gösterilmiştir (Alonso ve da Fonseca, 2012; Canetti ve ark., 2016; Hawley, 2011).

Birçok çalışma gruplar arasındaki çatışmaları yatıştırma empatinin önemini vurgulamaktadır (Dovidio ve ark. 2010; Eisenberg ve ark. 2010). Yüksek düzeyde empati yeteneğine sahip bireyler genellikle yabancılara endişelerini gidermek için kasıtlı bir çaba gösterirler (Murphy ve ark., 1999). Fakat mevcut çalışmada yabancılara yönelik olumlu tutumlarla empati düzeyi arasında pozitif yönlü, anlamlı bir ilişki bulunmasına rağmen, empati yabancılara yönelik tutumu öngörece kadar güçlü değildir. Burada empatinin çok boyutlu bir yapısı olduğunu belirtmek gerekir. En genel anlamda empatinin bilişsel ve duygusal yönü bulunmaktadır (Dökmen, 1988). Aynı zamanda ilgili alan yazında empatiyi ölçen pek çok ölçek bulunmaktadır ve bu farklı ölçekler arasında yüksek bir ilişki bulunmamaktadır (Kurtz ve Grummon, 1972). Bu ilişkilerin düşük çıkmasının sebebi de farklı çalışmalarda empatinin farklı yönlerine vurgu yapılmasından kaynaklanabilmektedir. Bu sebepten mevcut çalışmada empatinin yabancılara yönelik tutumu ön görmemesi kullanılan ölçek kaynaklı olabilir. Aktaş ve meslektaşları (2021) tarafından yapılan çalışmada, empatinin bilişsel boyutunu ifade eden başkalarına yardım etme ve başkalarının bakış açısını alma becerisi, mültecilere yönelik olumlu bir tutumla ilişkili

bulunmamıştır. Buna karşın, çalışmada katılımcıların genel olarak duygusal empatiye daha fazla yöneldikleri düşünülmektedir.

Kültürlerarası duyarlılık ise üniversite personelinin yabancılara yönelik tutumunu yordayan milliyetçi muhafazakarlıktan sonra en yüksek değişkendir. Katılımcıların kültürlerarası duyarlılık seviyesi arttıkça yabancılara yönelik pozitif tutumları da artmaktadır. Bu bulgu, hemşirelik öğrencilerinin yabancılara yönelik tutumlarıyla kültürlerarası duyarlık arasında ilişkiyi inceleyen çalışmanın bulgularıyla örtüşmektedir (Akça ve Ayaz-Alkaya, 2023). Hatay'da hemşirelik öğrencileriyle yürütülen başka bir çalışmada, kültürel duyarlılık ile mültecilere yönelik tutumlar arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur (Kuru-Alıcı, 2021). Hemşirelik öğrencilerinin olumlu tutum düzeyleri arttıkça kültürlerarası duyarlılık puanlarının da arttığı görülmüştür.

Mevcut çalışmadan yabancılara yönelik tutumlar bağlamında kadın ve erkek katılımcılar farklılaşmamıştır. Bunun olası sebebi, katılımcıların eğitim seviyelerinin yüksek olmasıdır. Pek çok çalışmada erkek katılımcıların yabancılara yönelik tutumu kadınlara kıyasla daha olumsuzken (Bentsen 2017; Hernes ve Knudsen 1992; Short 2004) bazı çalışmalarda mevcut çalışmadaki gibi bir fark bulunamamıştır (Murray ve Marx, 2013; Tarman ve Gürel, 2017). Bu çalışmanın bulgusu yüksek eğitimli kadın ve erkekler arasında yabancılara yönelik tutumda bir fark olmadığı yönündedir. Diğer bir demografik değişken olan yurt dışında bulunma durumu da yabancılara yönelik tutumlarda değişmezken kültürlerarası duyarlıkta ve milliyetçi muhafazakarlıkta farklılaşmıştır. Yurt dışında bulunan personelin kültürlerarası duyarlılığı yurt dışında hiç bulunmayan personele kıyasla yüksekken, milliyetçi muhafazakarlığı düşük çıkmıştır. Yapılan bir çalışmada, yurt dışı deneyimi olan katılımcıların, hiç yurt dışına çıkmamış olan katılımcılara kıyasla kültürel farklılıklara saygı düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür (Öğüt, 2017). Başka bir çalışmada da Türk yerel toplum üyelerinin Suriyelilere yönelik tutumlarını etkileyen faktörler incelenmiştir ve yurt dışı deneyimi olan kişilerin kültürlerarası duyarlılık düzeylerinin daha yüksektir olduğu bulunmuştur (Çalışkan-Sarı ve Yalçınkaya-Alkar, 2022). Dolayısıyla bu sonuç alan yazınla uyumludur.

Mevcut çalışmada üniversite personelinin eğitim seviyesine göre yabancılara yönelik tutumları farklılaşmamıştır. Bu, katılımcıların büyük çoğunluğunun lisansüstü mezunu olmasından kaynaklanabilmektedir. Lise ve lisanstan mezun sadece 26 kişi bulunduğu için bu konuda mevcut çalışmanın verilerinden genelleme yapılması pek de mümkün gözükmemektedir. Üniversitenin idari ve akademik personeli yabancılara yönelik tutumlar, kültürlerarası duyarlılık ve milliyetçi muhafazakarlık yönünden ise farklılaşmaktadır. Akademik personelin

yabancılara yönelik tutumu ve kültürlerarası duyarlılık seviyesi idari personele kıyasla yüksekken, milliyetçi muhafazakarlığı daha düşüktür. Akademik personelin yurtdışında özellikle eğitim amaçlı bulunma ihtimali ve kültürlerarası temas ihtimali daha yüksek olduğundan idari personele kıyasla yabancılara yönelik tutumlarının daha olumlu olması ve kültürlerarası duyarlılığının yüksek olması anlaşılabilir bir bulgudur. Genel empati düzeyi bağlamında akademik ve idari personel farklılaşmamıştır.

Değişkenler arası korelasyonlar incelendiğinde ise yabancılara yönelik olumlu tutumlar ile empati ve kültürlerarası duyarlılık arasında pozitif yönlü; milliyetçi muhafazakarlık eğilimi ile ise de negatif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Yani empati düzeyi ve kültürlerarası duyarlılık arttıkça üniversite personelinin yabancılara yönelik olumlu tutumları artmıştır. Bu bulgu, alan yazınla uyumludur. Abaslı ve Polat (2019) tarafından Türk ve yabancı uyruklu öğrencilerle yapılan bir çalışmada öğrencilerin empati seviyesi ile kültürlerarası duyarlılıkları arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Yabancılara yönelik tutumlar ile yaş, dindarlık seviyesi ve siyasi eğilim arasındaki ilişkiler anlamlı bulunmamıştır. Yaş ile herhangi bir değişkenin anlamlı ilişkisinin bulunmamasının sebebi örnekleme yaş çeşitliliğinin fazla olmaması olabilir. Katılımcıların yaşları 26 ile 58 yaş arasındadır, ortalama yaş ise 41'dir. Özetle genç ve orta yetişkinlikteki personelden veri toplanmıştır. İleri yetişkinlik döneminde herhangi bir katılımcı bulunmamaktadır.

Sonuç olarak, bu araştırma kültürlerarası duyarlılığın, dindarlık düzeyinin ve milliyetçi muhafazakarlığın yabancılara yönelik olumlu tutumları öngörmedeki önemini ortaya koymayı başarmış olsa da araştırma sonuçlarının anlaşılmasında dikkate alınması gereken sınırlılıklar da bulunmaktadır. İlk olarak, mevcut çalışma kesitsel bir tasarıma dayanmaktadır ve bu da neden-sonuç ilişkisini değerlendirmeyi zorlaştırmaktadır. Ayrıca, üniversite personelinin veri topladığı için farklı eğitim seviyelerinde de çok fazla katılımcı bulunmamaktadır. Personelin büyük bir çoğunluğu lisansüstü mezundur. Bunun dışında bu çalışmada veriler kağıt-kalem anketi ve Google Forms aracılığıyla toplandığından veriler öz-bildirime dayanmaktadır. Öz-bildirim yöntemiyle veri toplamak güvenilirlik açısından bir zorluk teşkil etmektedir. Gelecekteki araştırmalarda, uzun süreli gözlem ve görüşmeler gibi ilave veri toplama yöntemlerinin değerlendirilmesi faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Abaslı, K., & Polat, Ş. (2019). Öğrencilerin kültürlerarası duyarlılık ve kültürel zekâyâ ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 193-202. <https://doi.org/10.18506/anemon.419526>
- Abdelaaty, L., & Steele, L. G. (2022). Explaining attitudes toward refugees and immigrants in Europe. *Political Studies*, 70(1), 110-130. <https://doi.org/10.1177/0032321720950217>
- Akça, A., & Ayaz-Alkaya, S. (2023). Determinants of attitudes towards refugees and intercultural sensitivity of nursing students: A descriptive and correlational study. *Nurse Education Today*, 124, 105772. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2023.105772>
- Aktaş, V., Kındap-Tepe, Y.K., & Persson, R.S. (2021). Investigating Turkish university students' attitudes towards refugees in a time of Civil War in neighboring Syria. *Current Psychology*, 40, 553-562. <https://doi.org/10.1007/s12144-018-9971-y>
- Alonso, S., & da Fonseca, S. C. (2012). Immigration, left and right. *Party Politics*, 18(6), 865-884. <https://doi.org/10.1177/1354068810393265>
- Altemeyer, B. (1998). The other "authoritarian personality". *Advances in Experimental Social Psychology*, 30, 48-92.
- Anderson J., & Ferguson R. (2018). Demographic and ideological correlates of negative attitudes towards asylum seekers: A meta-analytic review. *Aust. J. Psychol.* 70, 18-29. <https://doi.org/10.1111/ajpy.12162>
- Bakioğlu, A., Artar, F., & İzmir, H. (2018). *Ankara'daki Suriyelilerin mültecilik deneyimleri: Göç, gündelik yaşam, geçim deneyimleri ve sosyal dışlanma*. Sociological Association Publications, Yayın No: 25.
- Bentsen, B.M.A. (2017). *Attitudes toward immigrants among youth in Sweden*. WelfareWorking Paper Series (No. 17:4). Malmö Institute for Studies of Migration, Diversity and Welfare, Malmö University, Sweden. <https://www.mah.se>
- Berry, M., Garcia-Blanco, I., & Moore, K. (2016). *Press coverage of the refugee and migrant crisis in the EU: A content analysis of five European countries*. Geneva: United Nations High Commissioner for Refugees.
- Canetti, D., Snider, K. L. G., Pedersen, A., & Hall, B. J. (2016). Threatened or threatening? How ideology shapes asylum seekers' immigration policy attitudes in Israel and Australia. *Journal of Refugee Studies*, 29(4), 583-606. <https://doi.org/10.1093/jrs/few012>
- Chandler, C. R., & Tsai, Y. M. (2001). Social factors influencing immigration attitudes: An analysis of data from the general social survey. *The Social Science Journal*, 38(2), 177-188. [https://doi.org/10.1016/S0362-3319\(01\)00106-9](https://doi.org/10.1016/S0362-3319(01)00106-9).

- Cowling M. M., Anderson J. G., & Ferguson R. (2019). Prejudice-relevant correlates of attitudes towards refugees: a meta-analysis. *J. Refug. Stud.* 32, 502-524. <https://doi.org/10.1093/jrs/fey062>
- Çalışkan-Sarı, A., & Yalçınkaya-Alkar, Ö. (2022). Mediator role of intergroup anxiety in relationship between the social contact, intercultural sensitivity and attitudes towards Syrians among Turkish local society. *International Migration*, 61, 257-271. <https://doi.org/10.1111/imig.13097>
- Çankırı Karatekin Üniversitesi (2023, Ağustos 7). ÇAKÜ, uluslararası öğrenci sayısı ile ikinci sırada. <https://gensek.karatekin.edu.tr/tr/caku-uluslararası-ogrenci-sayisi-ile-ikinci-sirada-38200-haberi-icerigi.karatekin#:~:text=%C3%87ANKIRI%20KARATEK%20%C4%B0N%20%C3%9CN%20VERS%20TES%20Genel%20Sekreterlik,-Ana%20Sayfa&text=2023%2D2024%20e%20C4%9Fitim%20%C3%B6%20C4%9Fretim%20y%C4%B1%20C4%B1nda,ve%20Afrika'dan%20%C3%B6%20C4%9Frenci%20geliyor>.
- Çiftçi, H. (2018). Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Suriyeli sığınmacılara yönelik tutum, algı ve empatik eğilimlerinin analizi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 2232-56.
- Davis, M. H. (1983). Measuring individual differences in empathy: Evidence for a multidimensional approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44(1), 113–126.
- Dovidio, J. F., Johnson, J. D., Gaertner, S. L., Pearson, A. R., Saguy, T., & Ashburn-Nardo, L. (2010). Empathy and intergroup relations. M. Mikulincer & P. R. Shaver (Ed.), *Prosocial motives, emotions, and behavior: The better angels of our nature* içinde (393-408). American Psychological Association.
- Dökmen, Ü. (1988). Empatinin yeni bir modele dayanılarak ölçülmesi ve psikodrama ile geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 21(1-2), 155-190.
- Drazanova, L., & Gonnot, J. (2023). Attitudes toward immigration in Europe: Cross-regional differences. *Open Res Eur*, 3, 66. <https://doi.org/10.12688/openreseurope.15691.1>
- Edwards, A. (2015). *Global forced displacement hits record high*. UNHCR website. <http://www.unhcr.org/news/latest/2016/6/5763b65a4/global-forced-displacement-hits-record-high.html>

- Eisenberg, N., Eggum, N. D., & Giunta, L. D. (2010). Empathy-related responding: Associations with prosocial behavior, aggression, and intergroup relations. *Social Issues Policy Review*, 4, 143-180. <https://doi.org/10.1111/j.1751-2409.2010.01020.x>.
- Ekici, H. (2019). Türk toplumunda Suriyelilere yönelik algılanan tehditler ve çözüm önerileri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 44, 695-730.
- Erdoğan, M. M. (2020). *Suriyeliler barometresi 2019, Suriyelilerle uyum içinde yaşamın çerçevesi*. Orion Kitabevi.
- Espenshade, T. J., & Hempstead, K. (1996). Contemporary American attitudes toward U.S. immigration. *International Migration Review*, 30, 535-570.
- Esses, V. M., Hamilton, L. K., & Gaucher, D. (2017). The global refugee crisis: Empirical evidence and policy implications for improving public attitudes and facilitating refugee resettlement. *Social Issues & Policy Review*, 11, 78-123.
- Farris, S. R. (2017). *In the name of women's rights*. Duke University Press.
- Feldman, S., & Johnston, C. (2014). Understanding the determinants of political ideology: Implications of structural complexity. *Political Psychology*, 35(3), 337-358. <https://doi.org/10.1111/pops.12055>
- Goot, M., & Watson, I. (2005). Immigration, multiculturalism, and national identity. S. Wilson, G. Meagher, R. Gibson, D. Denmark ve M. Western (Ed), In *Australian social attitudes: The first report* (pp. 182-203). University of New South Wales Press.
- Gorodzeisky, A., & Semyonov, M. (2009). Terms of exclusion: Public views towards admission and allocation of rights to immigrants in European countries. *Ethnic and Racial Studies*, 32(3), 401-423. <https://doi.org/10.1080/01419870802245851>
- Göç İdaresi Başkanlığı (2024, Mayıs 30). *İkamet izni ile ülkemizde bulunan yabancıların illere göre dağılımı*. <https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri>
- Göker, G., & Keskin, S. (2015). Haber medyası ve mülteciler: Suriyeli mültecilerin Türk yazılı basınındaki temsili. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 41, 229-256.
- Grezo, M., Adamus, M., & Tencerova, J. (2024). Palliative and hegemonic dimensions of conservatism: the mitigating role of institutional trust in shaping attitudes toward migrants and migration policy preferences. *Frontier Psychology*, 15, 1-13. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1308990>
- Haberci18. (2024, Haziran 27). *Çankırı'da 5 bin 404 yabancı var*. <https://www.haberci18.com/cankiri-da-5-bin-404-yabanci-var/19201/>
- Habito, R. L. F., & Inaba, K. (Eds.). (2006). *The practice of altruism: Caring and religion in global perspective*. Cambridge University Press.

- Hawley, G. (2011). Political threat and immigration: Party identification, demographic context, and immigration policy preference. *Social Science Quarterly*, 92(2), 404-422.
- Hernes, G., & Knudsen, K. (1992). Norwegians' attitudes toward new immigrants. *Acta Sociologica*, 35(2), 123-139.
- Jost, J. T. (2017). Ideological asymmetries and the essence of political psychology. *Political Psychology*, 38(2), 167-208. <https://doi.org/10.1111/pops.12407>
- Knappert, L. Van Dijk, H., Yuan, S. Engel, Y., Van Prooijen, J.W., & Krouwel, A. (2020). Personal contact with refugees is key to welcoming them: An analysis of politicians' and citizens' attitudes towards refugee integration. *Political Psychology*, 42(3), 423-442. <https://doi.org/10.1111/pops.12705>
- Kurtz, RR., & Grummon, D.L. (1972). Different approaches to the measurement of therapist empathy and their relationship to therapy outcomes. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 39(1), 106-115. <https://doi.org/10.1037/h0033190>
- Kuru-Ahıcı, N. (2021). Cultural sensitivity and attitudes towards refugees of Turkish nursing students: A cross-sectional descriptive study. *International Journal of Intercultural Relations*, 80, 1-6.
- Louis, W. R., Duck, J. M., Terry, D. J., Schuller, R. A., & Lalonde, R. N. (2007). Why do citizens want to keep refugees out? Threats, fairness, and hostile norms in the treatment of asylum seekers. *European Journal of Social Psychology*, 37, 535-573. <https://doi.org/10.1002/ejsp.329>
- Murphy, B. C., Shepard, S. A., Eisenberg, N., Fabes, R. A., & Guthrie, I. K. (1999). Contemporaneous and longitudinal relations of dispositional sympathy to emotionality, regulation, and social functioning. *The Journal of Early Adolescence*, 19(1), 66-97.
- Murray, K.E., & Marx, D.M. (2013) Attitudes toward unauthorized immigrants, authorized immigrants, and refugees. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 19(3), 332-341.
- Navruz, M., & Çukurçayır, M. A. (2015). Factors affecting changes in perceptions of Turkish people towards Syrian refugees. *International Journal of Social Sciences*, 4, 75-85.
- Newman, B., Hartman, T., Lown, P., & Feldman, S. (2015). Easing the heavy hand: Humanitarian concern, empathy, and opinion on immigration. *British Journal of Political Science*, 45(3), 583-607. <https://doi.org/10.1017/S0007123413000410>
- Nickerson, A. M., & Louis, W. R. (2008). Nationality versus humanity? Personality, identity, and norms in relation to attitudes toward asylum seekers. *Journal of Applied Social Psychology*, 38, 796-817. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2007.00327.x>

- Ponce, A. (2017). Gender and anti-immigrant attitudes in Europe. *Socius* 3:237802311772997. <https://doi.org/10.1177/2378023117729970>
- Portes, A., & Rumbaut, R. G. (2006). *Immigrant America: a portrait*. Univ of California Press
- Rustenbach, E. (2010). Sources of negative attitudes toward immigrants in Europe: A multi-level analysis. *International Migration Review*, 44(1), 53-77. <https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2009.00798.x>
- Scheepers, P., Gijsberts, M., & Hello, E. (2002). Religiosity and prejudice against ethnic minorities in Europe: Cross-national tests on a controversial relationship. *Review of Religious Research*, 43(3), 242-265.
- Semyonov, M., Rajzman, R., & Gorodzeisky, A. (2006). The rise of anti-foreigner sentiment in European societies, 1988-2000. *American Sociological Review*, 71, 426-449.
- Short, R. R. (2004). Justice, politics, and prejudice regarding immigration attitudes. *Current Research in Social Psychology*, 9(14), 193-208.
- Schweitzer, R., Perkoulidis, S., Krome, S., Ludlow, C., & Ryan, M. (2005). Attitudes towards refugees: The dark side of prejudice. *Australian Journal of Psychology*, 57, 170-179. <https://doi.org/10.1080/00049530500125199>
- Smither, R., & Khorzandi, A. (2009). The implicit personality theory of Islam. *Psychology of Religion and Spirituality*, 1(2), 81-96.
- Stafford, J.R., Bowman, R., Ewing, T., Hanna, J., & Lopez-De Fede, A. (1997). *Building Culture Bridges*. Bloomington, IN: National Educational Service.
- Stipisic, T. (2022). Attitudes toward immigrants intertwined with religion: Comparison of Croatia and Italy. *Religions*, 13(7), 664. <https://doi.org/10.3390/rel13070664>
- Şahin, K. (2010). *Türkiye’de gençliğin muhafazakâr eğilimleri*. (No: 636721). [Doktora tezi, Sakarya Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi.
- Şar, E., & Kuru, N.O. (2020, Haziran 11). *İstanbul’da Suriyeli sığınmacılara yönelik tutumlar*. İstanbul Politik Araştırmalar Enstitüsü. <https://www.stgm.org.tr/sites/default/files/2020-09/istanbulda-suriyeli-siginmacilara-yonelik-tutumlar-arastirma-raporu.pdf>.
- Schahbasi, A., Huber, S., & Fieder, M. (2020). Factors affecting attitudes toward migrants-An evolutionary approach. *American Journal of Human Biology*, e23435, 1-13.
- Şirin, C. V., Valentino, N. A., & Villalobos, J. D. (2016). Group empathy theory: The effect of group empathy on US intergroup attitudes and behavior in the context of immigration threats. *Journal of Politics*, 78(3), 893-908. <https://doi.org/10.1086/685735>.

- Tamura, A. ve Sugiura, Y. (2017). Prosocial behavior and physical aggression in psychopathy: Mediating effect of affective and cognitive empathy. *The Japanese Journal of Personality*, 26(1), 38-48.
- Tarman, B., & Gürel, D. (2017) Awareness of social studies teacher candidates on refugees in Turkey. *The Journal of Social Studies Research*, 41(3), 183-193.
- Taylor, L.K., & Glen, C. (2019). From empathy to action: Can enhancing host-society children's empathy promote positive attitudes and prosocial behaviour toward refugees? *Community and Applied Social Psychology*, 30(2), 214-226. <https://doi.org/10.1002/casp.2438>
- Ünal, H. S. (2023). What are the determinants of attitudes towards immigrants in Turkey? Evidence from the world values survey. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(23), 49-59. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3171389>
- Verkuyten, M., Kollar, R., Gale, J., & Yogeewaran, K. (2022). Right-wing political orientation, national identification, and the acceptance of immigrants and minorities. *Personal. Individ. Differ.* 184, 111217. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.111217>
- Verkuyten, M., Mepham, K., & Kros, M. (2017). Public attitudes towards support for migrants: The importance of perceived voluntary and involuntary migration. *Ethnic and Racial Studies*, 41, 901-918. <https://doi.org/10.1080/01419870.2017.1367021>
- Walker, I. (1994) Attitudes to minorities: Survey evidence of Western Australians' attitudes to Aborigines, Asians, and women. *Australian Journal of Psychology*, 46(3), 137-143.